

NARKOTIKŲ, TABAKO IR ALKOHOLIO KONTROLĖS DEPARTAMENTAS

Biudžetinė įstaiga, Šv. Stepono g. 27A, 01312 Vilnius, tel. 8 706 68060, el. p. ntakd@ntakd.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 302610311

Lietuvos Respublikos Vyriausybės Kanceliarijai
El.p. LRVkanceliarija@lrv.lt

2023-08-
Nr.

Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos
ministerijai
el. p. ministerija@sam.lt

DĖL INFORMACIJOS PATEIKIMO APIE 2021-2023 M. VYKDOMAS TABAKO IR EL. CIGAREČIŲ PREVENCIJOS PRIEMONES IR JŲ EFEKTYVUMĄ

Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas (toliau – NTAKD), vykdydamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos (toliau – LRVK) prašymą po 2023-08-14 Tarpinstitucinio atstovų pasitarimo, teikia LRVK ir Sveikatos apsaugos ministerijai prašomą informaciją apie NTAKD 2021-2023 m. vykdytas priemones prevencijos, taip pat licencijavimo ir kontrolės srityse, kurios neabejotinai įtakoja tabako gaminių bei el. cigarečių prieinamumo mažinimą.

Pirmiausia svarbu pažymėti, kad psichoaktyvių medžiagų (toliau – PAM) vartojimo prevencijai užtikrinti dėl skiriamų valstybės biudžeto asignavimų ir žmogiškųjų resursų trūkumo galimybės yra ribotos. Tačiau, nepaisant šito, dėl problemos aktualumo ir atsirandančių iššūkių, tabako ir el.cigarečių prevencijai skiriamas ypatingas NTAKD dėmesys.

Tabako ir el.cigarečių prevencija vykdoma kaip visų PAM prevencijos dalis, pvz., mokant apie prevencijos principus, apimamos visos PAM, įskaitant tabaką ir el. cigaretes. NTAKD vykdymui renkami priemonės, vadovaudamasis tarptautinių organizacijų rekomendacijomis, mokymuose įgytomis žiniomis. Atskirų priemonių efektyvumas mūsų šalyje nėra vertinamas, tačiau stebimi rodikliai, atspindintys šalies situaciją.

Prevencijos priemonės :

- **Specialistų kompetencijų tobulinimas**, siekiant, kad būtų vykdoma įrodymais grįsta prevencija ne tik valstybės lygiu, bet ir savivaldybėse. Savivaldybių Narkotikų kontrolės komisijų (NKK) atstovams ir kitiems už sprendimų priėmimą atsakingiems asmenims skirtuose NTAKD organizuotose mokymuose „Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos kokybės užtikrinimas“ 2021 m. dalyvavo 34, 2022 m.- 24, 2023 m. – 20 savivaldybių atstovai, taip pat atstovai iš valstybės institucijų (ŠMSM, SAM, NŠA, kt.). 2023 m. surengti mokymai NKK nariams ir už sprendimų PAM prevencijos srityje priėmimą atsakingiems asmenims „Psichoaktyviųjų medžiagų prevencija: ką galime padaryti geriau?“ <https://ntakd.lrv.lt/lt/naujienos/ntakd-surengemokymus-tema-psichoaktyviu-medziagu-prevencija-ka-galime-padaryti-geriau> (278 dalyviai) bei mokymai apie el. cigarečių žalą ir naujas psichoaktyvias medžiagas, sulaukusi 246 dalyvių.

- **Nacionalinės metimo rūkyti pagalbos telefoninės linijos steigimas**. Įsteigus liniją (planuojama nuo 2024 metų) ir užtikrinus jos veikimą, teikiant nemokamas metimo rūkyti pagalbos konsultacijas, bus padidinta metimo rūkyti pagalbos paslaugų įvairovė ir prieinamumas Lietuvoje. Lietuvoje tik pradedamos plėtoti Pasaulio sveikatos organizacijos Tabako kontrolės pagrindų konvencijos 14 straipsnyje įtvirtintų tarptautinių įsipareigojimų, susijusių su priklausomybės nuo

tabako gydymo ir tabako vartojimo nutraukimo paslaugų užtikrinimu šalyje, įgyvendinimui skirtos priemonės. Kaip rodo moksliniai tyrimai, nacionalinės metimo rūkyti telefoninės linijos paslaugos labai padidina tikimybę, kad rūkalius sėkmingai mes rūkyti. Konsultacijas telefonu vienu metu teiks mažiausiai du specialiai apmokyti kvalifikuoti specialistai. Taip pat planuojama viešinimo kampanija, skirta tikslinių gyventojų grupių skatinimui naudotis pagalbos linijos paslaugomis ir motyvavimui mesti rūkyti. Atsikratyti žalingo įpročio norintys gyventojai pagalbos galės ieškoti ir atnaujintoje interneto svetainėje www.nerukysiu.lt, taip pat bus sukurta metimo rūkyti pagalbos mobilioji programėlė. Pažangos projektas „Nacionalinė metimo rūkyti pagalbos telefoninė linija“ bus vykdomas iki 2029 m. pabaigos.

- **Mokymai savivaldybių visuomenės sveikatos biurų (VSB) specialistams.** Iškilus el. cigaretėlių rūkymo problematikai tarp moksleivių, NTAKD parengė medžiagą ir surengė mokymus VSB specialistams, vykdančioms prevencinę veiklą mokyklose. Mokymuose pasidalinta naujausia informacija apie el. cigaretes, jų vartojimo tendencijas tarp jaunimo, veiksmingą prevenciją mokykloje, siekiant užkirsti kelią el. cigaretėlių vartojimui, taip pat pateiktos rekomendacijos užsiėmimui su mokiniais el. cigaretėlių tema. 2022 m. mokymuose dalyvavo 280 visuomenės sveikatos specialistų. Tokie mokymai planuojami ir 2023 metais.

- **Socialinių akcijų organizavimas,** siekiant pakeisti klaidingą nuostatą, kad el. cigaretės yra nekenksmingos. 2022 m. gegužės mėnesį vykdyta akcija „Ženk nerūkęs“ kvietė jaunimą vietoj rūkymo rinktis saugesnę alternatyvą – ėjimą, ir pritraukė daugiau nei 11,2 tūkst. dalyvių. Po akcijos surengta spaudos konferencija Pasaulinei dienai be tabako paminėti. 2023 metų balandžio – gegužės mėn. NTAKD kartu su LRVK organizavo konkursą 10-12 klasių mokiniams „Tau to nereikia“, skatinant moksleivius įvertinti el. cigaretėlių žalą aplinkai ir žmogui. Konkurso metu gauti 87 klasių sukurti plakatai, kurie paskelbti viešai, jais pasidalinta su savivaldybių visuomenės sveikatos biurais. Po konkurso organizuoti nuotoliniai mokymai savivaldybių VSB specialistams, kurių metu atnaujintos jų žinios apie el. cigaretėlių žalą, specialistai paskatinti skleisti šią žinią mokyklose, įtraukiant ne tik moksleivius, bet ir jų tėvus. Susitikime dalyvavo 172 specialistai.

- **Metodinių rekomendacijų mokykloms parengimas.** Siekiant padėti mokyklos bendruomenėms atpažinti rizikos ir apsauginius veiksnius, lemiančius PAM vartojimą, pateikti informaciją apie mokyklos veiksmus, mažinančius PAM vartojimą, kaip atpažinti PAM vartojantį ar nuo jų apsvaigusį mokinį bei rekomenduojamą veiksmų seką, įvykus incidentui, bei į ką atsižvelgti ir kokių veiksmų imtis ir pagalbos priemonės jauniems asmenims, eksperimentuojantiems, nereguliariai vartojantiems alkoholį ir/ar narkotikus, 2023 m. parengtos mokyklų bendruomenėms skirtos metodinės rekomendacijos „Psichoaktyviosios medžiagos ir mokykla: prevencijos ir intervencijos gairės“ (<https://ntakd.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/prevencija-1/informacija/specialistams>), kuriose paliesta ir rūkymo bei el. cigaretėlių tematika.

- **Patikimos informacijos sklaida internete.** Patrauklus ir lengvai prieinamas įrankių taikymas ir nuolat atnaujinamos trys NTAKD interneto svetainių, skirtų vaikams ir jaunimui (www.askritiskas.lt), metantiems rūkyti (www.nerukysiu.lt) ir tėvams (www.kaveikiavaikai.lt), turinys, vykdoma komunikacija socialiniuose tinkluose bei interneto svetainių lankytojų konsultavimas.

- **Darbdavių skatinimas apriboti rūkymą darbovietėse.** 2022 m. rugsėjo mėn. NTAKD surengė diskusiją su asocijuotų struktūrų atstovais, darbuotojais atsakingais už darbuotojų saugą ir sveikatą, valstybės institucijų, darbuotojų ir darbdavių organizacijų atstovais „Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencija darbo vietoje“. Joje NTAKD pristatė darboviečių tyrimus, kuriais siekta iš darboviečių atstovų surinkti daugiau informacijos apie Lietuvoje vykdomas psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos priemones darbo vietose. Panelinėje diskusijoje aptarus psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos galimybes darbo vietoje, 2023 m. planuojama

keiptis į darbdavius ir paskatinti apriboti rūkymą darbo vietose, apribojant rūkymo darbovietėse laiką, ir tuo mažinant surūkomų gaminių kiekį ir nerūkančių kolegų nepasitenkinimą.

Licencijavimas:

El. cigarečių ir jų pildyklių licencijavimas įtvirtintas nuo 2021-05-01, įvertinus šių gaminių paplitimą ir daromą žalą, ypatingai tarp nepilnamečių ir jaunų asmenų. Nustatyto licencijavimo mechanizmo tikslas – mažinti el. cigarečių ir jų pildyklių prieinamumą, efektyvinant nuotolinės prekybos draudimo įgyvendinimą bei suteikiant valstybės institucijoms galimybę kontroliuoti el. cigarečių ir jų pildyklių (toliau – su tabako gaminiais susiję gaminiai) gamybą, didmeninę ir mažmeninę prekybą.

Šiuo metu galioja Departamento išduotos 43 licencijos verstis didmenine prekyba su tabako gaminiais susijusiais gaminiais ir 3888 licencijos verstis mažmenine prekyba su tabako gaminiais susijusiais gaminiais, kurias išduoda savivaldybių vykdomosios institucijos.

Priežiūra:

Efektyvus psichoaktyviųjų medžiagų pasiūlos mažinimas reikalauja kompleksinių priemonių taikymo bei kitų institucijų įtraukimo.

2021 – 2023 metais NTAKD veikla ženkliai prisidėjo mažinant tabako gaminių bei el. cigarečių prieinamumą, buvo užtikrinta efektyvi, kompleksinė bei į pažeidimų prevenciją orientuota koordinuota šių gaminių rinkos priežiūra. Šiuo laikotarpiu NTAKD ypatingą dėmesį skyrė ūkio subjektų konsultavimui bei mokymui, nes tokia vykdoma prevencinė veikla padeda efektyviai išvengti galimų Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo (toliau – TKĮ) pažeidimų.

- **Konsultacijų, susijusių su TKĮ nuostatų laikymusi teikimas.** 2021 m. NTAKD suteikė daugiau kaip 2500, o 2022 m. daugiau kaip 3000 konsultacijų žodžiu ir raštu, susijusių su TKĮ nuostatų laikymusi, organizavo daug susitikimų gyvai ir nuotoliniu būdu su ūkio subjektais ir asocijuotomis verslo struktūromis, kurių metu buvo pasikeista aktuali ir naudinga informacija bei buvo sprendžiami rūpimi verslui klausimai. Padidėjęs konsultacijų kiekis susijęs su išaugusiu ūkio subjektų, vykdančių licencijuojamą veiklą tabako bei el. cigarečių gamybos ir prekybos srityje skaičiumi bei su intensyvesne NTAKD švietėjiška veikla. Pradėtas darbas tęsiamas ir 2023 m., nes pastebimas ūkio subjektų suaktyvėjimas, siekiant gauti reikalingą informaciją konsultacijų forma.

- **Bendravimas su asocijuotomis verslo struktūromis,** veikiančiomis alkoholio ir tabako gamybos ir prekybos srityje. Tai buvo daroma siekiant vykdyti pažeidimų prevenciją ir atsižvelgiant į verslo subjektų poreikį gauti ir keistis reikalinga informacija, nuolat turėti aktualiausią informaciją apie padėtį tabako bei alkoholio rinkoje. Periodiškai buvo organizuoti nuotoliniai susitikimai ir vedami mokymai atskiriems verslo subjektams bei asocijuotoms verslo struktūroms, kurių metu pristatyti teisės aktų pakeitimai bei atsakyta į svarbius verslui klausimus, vyko diskusijos. 2021-2023 m. buvo bendrauta ir bendradarbiauta su šiomis asocijuotomis verslo struktūromis: Lietuvos prekybos įmonių asociacija, Nacionalinė tabako gamintojų asociacija, Lietuvos viešbučių ir restoranų asociacija, Lietuvos barų ir kavinių asociacija ir kt.

- **Konsultacijos verslo naujokams.** NTAKD yra prisijungęs prie Deklaracijos dėl pirmųjų verslo metų. Šiuo dokumentu jis įsipareigojo pirmaisiais įmonės metais aktyviai teikti konsultacijas bei pagalbą, padedant laikytis teisės aktų, o ne skirti baudas. Todėl 2021 – 2023 metais NTAKD skyrė ypatingą dėmesį verslo naujokams, t. y. tai naujai įsisteigusioms įmonėms, veikiančioms alkoholinių gėrimų gamybos ir prekybos srityse ir organizavo jiems mokymus, kurių metu buvo pateikta metodinė pagalba ir pateikta metodinė medžiaga, susijusi su veiklos vykdymu.

- **Ūkio subjektų patikrinimai.** Prioritetas vykdant ūkio subjektų planinius patikrinimus, vertinant riziką bei atsakingai reaguojant į naujus iššūkius, 2021 - 2022 m. buvo skiriamas ūkio

subjektams, vykdančioms didmeninę prekybą tabako gaminiais ir el. cigaretėmis, taip pat atsižvelgiant į rizikos vertinimo metu nustatytą rizikingumo laipsnį. Vykdamas ūkio subjektų planinius patikrinimus, pirmenybė yra teikiama patikrinimams, pateikiant užpildyti Atitikties deklaraciją, kurioje ūkio subjektas atsako į klausimus ir deklaruoja savo vykdomos veiklos atitikimą teisės aktams. Tokiu būdu mažiausiai trikdoma ūkio subjekto veikla ir sukeliamas minimali administracinė našta. Fiziniai patikrinimai buvo vykdomi tik ypatingais atvejais ir tikrinamos tik pačios rizikingiausios įmonės. 2021 m. buvo nustatyta 15 TKĮ pažeidimų. Pažeidimai, susiję su el. cigaretėmis ir jų pildyklėmis ženkliai sumažėjo ir sudarė 26 % visų 2021 m. NTAKD nustatytų TKĮ pažeidimų, nors ankstesniais metais jų dalis sudarė 41%. Taip pat prie šių pažeidimų sumažėjimo labai prisidėjo įsigalioję nuo 2021 m. gegužės 1 d. TKĮ įstatymo pakeitimai dėl el. cigarečių licencijavimo bei kiti apribojimai, kurie padarė teigiamą įtaką šių pažeidimų užkardymui. Atliekant ūkio subjektų veiklos patikrinimus bei taikant poveikio priemones už teisės aktų pažeidimus, 2022 m. buvo nustatyta 28 TKĮ pažeidimų. Pažeidimai, susiję su el. cigaretėmis ir jų pildyklėmis ženkliai sumažėjo ir sudarė 18 % visų 2022 m. NTAKD nustatytų TKĮ pažeidimų. 2023 m. per pirmą pusmetį yra nustatyta 15 TKĮ pažeidimų, toliau tebevykdomi tyrimai dėl pažeidimų, susijusių su tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių reklamos draudimu.

- **Internetinės erdvės stebėseną.** NTAKD prioritetu šioje srityje ir toliau išlieka interneto erdvės stebėseną, kadangi pagrindiniai pažeidimai padaromi būtent ten ir, kol galioja el. cigarečių ir jų pildyklių reklamos bei nuotolinės prekybos draudimas, ši vieta yra ypatingai patraukli tiek pardavėjams, tiek pirkėjams, ypač jaunimo amžiaus kategorijoje.

- 2021 - 2023 m. organizuotos ir koordinuotos **bendros priemonės tabako produktų priežiūros srityje su kitomis kontroliuojančiomis institucijomis**, kas padėjo greitai ir efektyviai vykdyti ūkio subjektų kontrolę. Nuo 2022 m. liepos 1 d. įsigaliojus skonių draudimui el. cigarečių skysčiuose, NTAKD aktyviai bendradarbiavo ir teikė informaciją Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai, kuriai pavesta šio TKĮ draudimo priežiūra. Tam, kad ūkio subjektai patirtų mažesnę administracinę naštą, tačiau atliekama priežiūra būtų efektyvi ir tikslingai mažinanti pažeidimų skaičių, NTAKD prioritetą visada teikia patikrinimams kartu su kitomis priežiūrą vykdančiomis institucijomis, ypač su Lietuvos policija, Valstybine mokesčių inspekcija ir pan., tad tokie patikrinimai sudarė, kaip ir ankstesniais metais, didžiąją dalį, t.y. 55 % visų 2021 - 2023 m. atliktų patikrinimų. Tuo pačiu bendri kontrolės veiksmai leido operatyviai keistis aktualia informacija bei dalintis gerąja praktika tarp kontrolės funkcijas atliekančių institucijų.

- **Apklausa ir mokymai savivaldybėms.** 2021 - 2023 m. atlikta kasmetinė visų 60 Lietuvos savivaldybių apklausa, kurios tikslas – nustatyti savivaldybių administracijų vaidmenį užtikrinant TKĮ nuostatų įgyvendinimą. Periodiškai buvo organizuoti nuotoliniai mokymai Lietuvos savivaldybių administracijų valstybės tarnautojams ir darbuotojams aktualiais klausimais, susijusiais su alkoholio ir tabako gaminių priežiūros sritimi.

- **Duomenų rinkimas ir teikimas.** NTAKD buvo ir išlieka pagrindinė institucija, rinkusi ir teikusi duomenis Europos Komisijai apie Tabako produktų direktyvos įgyvendinimą Lietuvoje. Teikiami duomenys Europos Komisijos bus analizuojami ir naudojami siekiant nustatyti Tabako produktų direktyvos aktualumą bei galimus pakeitimus.

Aušra Želvienė, tel. +370 690 58 311, el. p. ausra.zelviene@ntakd.lt